

Jina.....

Nambari Yako.....

102/2

KISWAHILI

Karatasi ya 2

(LUGHA)

Julai/Agosti 2014

Muda: Saa: 2½

Sahihi

Tarehe.....

**MTHANI WA MWIGO – WILAYA YA KIHARU/KAHURO
KIDATO CHA NNE - 2014**

Hati ya Kuhitimu Kisomo cha Sekondari

KISWAHILI

Karatasi ya 2

(LUGHA)

Muda: Saa: 2½

MAAGIZO:

1. Karatasi hii ina maswali manne (Ufahamu, Ufupisho, Lugha na Isimu Jamii).
2. Jibu maswali yote kwenye nafasi zilizoachwa baada ya kila swali.

KWA MATUMIZI YA MTAHINI PEKEE

	SWALI	UPEO	Alama
1	Ufahamu	15	
2	Ufupisho	15	
3	Matumizi ya Lugha	40	
4	Isimu Jamii	10	
	JUMLA	80	

SEHEMU A: UFAHAMU (ALAMA 15)

Soma taarifa ifuatayo kisha ujibu maswali.

Halmashauri ya mpwito nchini imetoa mwongozo kuhusu majukumu yanayofaa kutekelezwa na serikali kaunti kote nchini kuanzia Julai mosi mwaka huu.

Mwongozo huo utasaidia kuondoa wasiwasi ambao baadhi ya mashirika yasiyo ya serikali yalielezea kuwa huenda baadhi ya sekta zisipate ufadhili kutokana na utata kuhusu ni serikali ipi inafaa kuzishughulikia.

Shughuli hizi zinajumuisha kilimo ambapo zitahakikisha maendeleo ya mimea, mifugo na uvuvi. Serikali za kaunti pia zitashughulikia huduma za afya kuhakikisha kuna dawa na vifaa vya kutosha katika zahanati na hospitali.

Uhifadhi wa mazingira tamaduni za kijamii kama vile makavazi, maktaba na majumba ya burudani vilevile zitakuwa chini ya usimamizi wa kaunti.

Serikali hizo pia zitasimamia masuala ya uchukuzi kwa kushughulikia ukarabati wa barabara, taa za kudhibiti msongamano wa magari na bandari.

Kuligana na taarifa iliyochapishwa kwenye vyombo vya habari, serikali hizo pia zitashughulikia maendeleo ya biashara na vyama vya ushirika.

“Serikali za kaunti zitajihusisha na kudhibiti mipaka na matumizi ya kawi, elimu ya chekechea na vyuo vya ufundi katika ngazi za vijijini, taarifa hiyo ilisema.

Halmashauri hiyo ilisema kuwa serikali hizo zitasimamia uhifadhi wa misitu, ardhi, huduma za maji kupambana na mikasa ya moto, dawa za kulevya na picha za ngono.

Taarifa hiyo iliyotiwa sahihi na mwenyekiti wa Halmashauri ya Mpwito ilisema pia serikali za kaunti zinapaswa kuhakikisha kuwa umma umeshirikishwa katika usimamizi wa raslimali za vijiji.

Kulingana na kipengee cha 15 cha katiba ya Kenya, bunge la kitaifa katika muda usiopita miaka mitatu kutoka siku ya uchaguzi linahitajika kuunda sheria za kuhakikisha kuwa serikali za kaunti zimepata uwezo wa kuendeleza shughuli zake.

Aidha kipengee cha 23 kuhusu ugatuzi kinahitaji Halmashauri ya Mpwito kutambua shughuli zitakazotengewa serikali za kaunti kutoka serikali kuu punde to baada ya uchaguzi mkuu. Shughuli hizi zilitayarishwa kupitia hati ya sheria nambari 16 ya 2013.

Katiba katika kipengee cha 24 inatoa masharti ya kufuatwa kabla serikali za kaunti kuanza rasmi shughuli zake za kutoa huduma kwa wananchi.

Maswali:

- (i) Ipe makala haya kichwa mwafaka. (alama 1)

(ii) Je, kaunti inawajibikaje katika kuwahudumia wananchi? (alama 2)

(iii) Utawala wa kaunti unaweza kupunguza vipi maafa yanayotokea kutokana na mapuuza ya mwanadamu? (alama 3)

(iv) Bunge la kitaifa lina wajibu gani katika serikali ya kaunti? (alama 2)

(v) Ni changamoto zipi zinazoweza kukabili suala la ugatuzi nchini? (alama 3)

(vi) Ni kwa njia gani serikali ya kaunti inaweza kufufua uchumi wa nchi na kuinua kiwango cha maisha ili kufikia ruwaza ya 2030. (alama 2)

(vii) Eleza maana ya maneno yafuatayo kama yalivyotumika katika ufahamu. (alama 2)

(a) Uchukuzi _____

(b) Ugatuzi _____

SEHEMU B: UFUPISHO

Soma makala yafuatayo kisha ujibu maswali.

Nwezi jana, Serikali ya kitaifa na zile za kaunti ziliwasilisha makadirio yao ya bajeti, miezi miwili kabla ya mwaka wa kifedha kuisha kama zinavyohitajika na katiba. Serikali hizo zilieleza jinsivyonuia kutumia mabilioni ya pesa kufadhili shughuli zao mwaka ujao wa kifedha wa 2013/2014.

Serikali ya Rais Uhuru Kenyatta ilisema itatumia Shilingi 1.6 trilioni kufadhili maendeleo na shughuli za sekta na idara zake tofauti. Makadirio haya ambayo yaliwsilishwa na kiongozi wa walio wengi bungeni, Bw. Aden Duale. Hata hivyo yalikosa kueleza jambo moja muhimu – jinsi kitita hicho kitakavyopatikana. Nasema hivi kwa sababu kuna habari ambazo zimenipa tumbojoto wa wasiwasi mkubwa. Imebainikwa kuwa kufikia mwishoni mwa Machi mwaka huu, Kenya ilikuwa inadaiwa wa Shilingi 1.8 trilioni na wafadhili wa humu nchini na wa kigeni.

Kama habari hizi hazijakushtua sitakulaumu kwa sababu huenda ukawa hujui ukubwa wa kiasi hiki cha fedha. Ili uweze kuelewa, nitazigawanya fedha hizi miongoni mwa Wakenya milioni 40 ili tujue kila Mkenya anadaiwa kiasi gani. Kila Mkenya nchini, wakiwemo watoto na wazee wakongwe, anadaiwa Shilingi 45,000! Hivyo basi ili deni hili liweze kulipwa, kila Mkenya atalazimika kutoa kiasi hicho cha fedha.

Ni deni ambalo Rais Uhuru Kenyatta alirithi kutoka kwa mtangulizi wake, Rais Mwai Kibaki ambayo utawala wake ulivunja rekodi ya kukopa. Wahenga hawakukosea waliposema dawa ya deni ni kulipa. Deni hili linapaswa kumkosesha usingizi Rais Kenyatta ambaye anapaswa kutafuta njia za kulilipa bila kuathiri uchumi, maendeleo na utekelezaji wa ahadi nyingi alizowapatia Wakenya wakati wa kampeni.

Hili halitafanyika kama Serikali itatenga fedha nyingi kuwalipa maafisa wake mishahara na marupurpu mengi pamoja na kuwapa mabilioni ya pesa kununulia magari ya kifahari. Pengine Rais hajafahamishwa kuwa mwaka ujao wa kifedha Serikali itajipata pabaya kwani Halmashauri ya Ukusanyaji Ushuru nchini (KRA), haitaweza kukusanya kiwango kilichowekewa na Serikali baada ya shughuli ya ukusanyaji ushuru kutatizwa na hofu iliyotanda wakati wa uchaguzi mkuu.

KRA ilikuwa imekusanya Shilingi 560 bilioni kufikia mwishoni mwa Machi ilhali ilikuwa imeagizwa kukusanya Shilingi 881 bilioni.

Serikali za kaunti, ambazo zingali changa, zimependekeza kutumia mabilioni ya fedha ambazo hazitaweza kukusanya. Badala yake zimeionba Serikali kuu ijaze pengo hilo au zipewe idhini ya kukopa.

Rais Kenyatta hana budi kuchukua hatua za dharura kuhakikisha kuwa Wakenya hawataendelea kuandamwa na madeni maishani mwao.

(Imenukuliwa kutoka Taifa Leo – Mei 9, 2013)

Maswali.

- (a) Bila kubadilisha maana, fupisha awazi za kwanza nne kwa maneno **yasiyozidi 70**. (alama 10)
Matayarisho

Jibu

- (b) Kwa nini serikali haitaweza kulipa madeni yake. (**Maneno 40-50**). (alama 5)
Matayarisho

Jibu

SEHEMU C: MATUMIZI YA LUGHA

(a) Taja sauti zenye sifa zifuatazo. (alama 2)

(i) Mbele, juu, tandazwa _____

(ii) Kikwamizo, sighuna cha ufizi _____

(b) Huku ukitoa mfano, eleza maana ya silabi funge. (alama 2)

(c) Bainisha matumizi ya 'ni' katika sentensi ifuatayo.

Njooi twende nyumbani nikawapikie chakula ambacho ni kitamu. (alama 2)

(d) Tunga sentensi moja yenye viambajengo vifuatavyo vya sarufi. (alama 3)

- (i) Kiambishi kiwakilishi cha kiima.
- (ii) Kiambishi kiwakilishi cha njeo/wakati uliopo.
- (iii) Kiambishi kiwakilishi cha mtendewa.
- (iv) Shina la kitenzi
- (v) Kiambishi cha kauli ya kutendesha.
- (vi) Kiishio.

(e) Eleza sababu tatu ni kwa nini: “Mwanafunzi mwanaminifu” ni kirai. (alama 3)

(f) Taja mfano mmoja wa nomino dhahania uliyoundwa kwa kuleta pamoja nomino mbili za dhahania. (alama 1)

(g) Yakinisha sentensi hii katika nafsi ya pili umoja.

Tusipoelewana na walimu hatutapata amani siku zote shuleni. (alama 2)

(h) Andika katika usemi halisi.

Juma alimwamkua baba yake. (alama 2)

(i) Andika kinyume cha sentensi ifuatayo:

Walijenga ukuta mpana ili kuziba mtaro wa maji machafu. (alama 2)

(j) Akifisha sentensi ifuatayo ili iwe na maana mbili tofauti kisha ueleze maana hizo.

Ukija usije kwangu yote ne mambo.

(i) _____

(ii) _____

(k) Tunga sentensi moja kubainisha aina tatu za viambwa. (alama 3)

(l) Tofautisha kati ya viambishi na mofimu. (alama 2)

(m) Tumia kirejeshi 'O' tamati kuiandika upya sentensi hii. (alama 2)

Kokoto ambayo alijengea ilifaa.

(n) Unganisha sentensi zifuatazo. (alama 2)

Jona aliamka. Akatazama saa yake.
Akala chakula upesi upesi.

(o) Maneno haya yako katika ngeli gani? (alama 1)

(i) Wayo _____

(ii) Wifi _____

(p) Bainisha vishazi katika sentensi ifuatayo.

Wimbo ulioimbwa na wanakwaya hao ulikuwa mtamu mno. (alama 2)

(q) Changanua sentensi ifuatayo kwa njia ya matawi. (alama 4)

Maembe, machungwa, ndizi na mapera ni matunda matamu sana.

(r) Tumia chagizo ya udadi ya jumla katika sentensi. (alama 1)

SEHEMU D: ISIMU JAMII

Watu wanapozungumza huenda wakafanya makosa ya kisarufi, kimatamshi na hata kutumia msamiati vibaya.

(i) Eleza sababu za kufanya makosa haya. (alama 8)

(ii) Makosa haya huathiri vipi mawasiliano.

(alama 2)

For More Free KCSE Past papers Visit www.freekcsepastpapers.com